

De ontwikkeling van druivenrassen: samenvatting van de stand van zaken, voor een meer duurzame wijnbouw

Ing. Simon Crone

20 Juni 2015

Introductie

Internationaal, en zeker ook in Europa, wordt op dit moment veel werk verricht aan de ontwikkeling en documentatie van recente generaties druivenrassen en hun wijnkwaliteit.

Voor ons taalgebied resulteerde dit in december 2014 bijvoorbeeld in een uitputtende inventarisatie van recente rassen, inclusief hun geschiedenis, met ook een beschrijving van de beoordelingen op het gebied van hun wijnkwaliteit. Deze inventarisatie vond zijn weerslag in het rapport *De Ontwikkeling van Druivenrassen. Voor een meer duurzame wijnbouw: kenmerken van de ontwikkeling; historie, status en toekomst*. Het rapport werd geschreven door Ir Stan Beurskens MSC, Ing. Simon Crone en Dr. Ghislain Houben, en is online hier te vinden:

[De Ontwikkeling van Druivenrassen. Voor een meer duurzame wijnbouw: kenmerken van de ontwikkeling; historie, status en toekomst.](#)

Het artikel dat u nu voor u heeft kan worden gelezen als een samenvatting van dit rapport, en wil in beknopte vorm informatie geven over de ontwikkeling van druivenrassen en hun wijnkwaliteit. Voor een meer omvattende beschrijving verwijzen we naar het rapport voornoemd.

De ontwikkeling van rassen

Net als andere teelten, wordt ook de wijnbouw internationaal sterk beïnvloed door maatschappelijke veranderingen, en daarmee samenhangende regelgeving. Een belangrijk aspect hiervan is het ontwikkelen van een duidelijk meer duurzame teelt.

Dit blijkt onder andere uit de activiteiten om te komen tot een geïntegreerde teelt (kortweg *IPM*, voor *Integrated Pest Management*). Door zo'n geïntegreerde teelt - met daarbij rassenkeuze, teeltmaatregelen, bemesting, een waarschuwings-systeem en het kunnen herkennen van plagen en ziekten - beperkt men het gebruik van bestrijdingsmiddelen tot het hoogst noodzakelijke.

Eén van de onderdelen van *IPM* is de rassenkeuze. Door een keuze te maken voor rassen die een tolerantie tegen ziekten en plagen hebben, kan een meer duurzame teelt worden gefaciliteerd.

Geschiedenis

De ontwikkeling van druivenrassen, hetzij door natuurlijke evolutie of door bewuste kruisingen, geïnitieerd door de mens, bestaat al sinds mensenheugenis. In de negentiende eeuw kwam er een duidelijke focus op het ontwikkelen van resistenties:

- De komst van de worteldruifluis, die overgekomen uit Amerika, in Europa hele wijngaarden vernietigde, leidde tot de ontwikkeling van onderstammen met druifluisresistentie, tot vandaag zeer algemeen gebruikt.
- De komst van ziektes zoals de valse en echte meeldauw, die zeer schadelijk kunnen zijn voor de oogst, gaf een aanzet tot de ontwikkeling van rassen die resistentie-kenmerken voor deze schimmels bezitten. Door natuurlijke evolutie waren op verschillende plaatsen in de wereld reeds druivenrassen (van de subgenera *Euvitis* van het genus *Vitis*) ontstaan die zulke resistentie-kenmerken hebben.

In de twintigste eeuw heeft deze activiteit zich meer en meer gericht op het verder ontwikkelen van met name de teelteigenschappen van resistente druivenrassen: losse trossen, goede opbrengst, enz. Daarnaast is ook de kwaliteit van de wijn en met name de smaak van de gemaakte wijnen steeds belangrijker geworden als criterium voor een geslaagde nieuwe kruising.

Om na te gaan of een nieuwe kruising (ras of kloon) geschikt is voor de teelt (meer resistentie tegen o.a. ziekten, vorst, etc.) en of de kwaliteit van de wijn daarbij goed is, is steeds een tijdsperiode van ongeveer 15 jaar nodig.

Ontwikkelingstraject

Een typisch traject voor de ontwikkeling van een nieuw ras is tegenwoordig als volgt.

Na een eerste bevruchting volgen bevruchtingen waarbij de eerdere resultaten verder worden gebruikt. Zo zijn rassen als Bronner en Sauvignier Gris van de achtste of negende generatie van zulke bevruchtingen. Voor iedere nieuwe generatie wordt door middel van een minutieuze selectie uit de eerder verkregen combinaties van eigenschappen (“genotypes”) een nieuwe bevruchting uitgevoerd.

Voor wat betreft de volgende ontwikkelingen was de Fransman Alain Bouquet een voortrekker, die in 1972 twee subgenera, de *Vitis muscadinia* en *Vitis euvitis* kruiste, om tot een pyramide van resistentie te komen (met meerdere resistentie-mechanismes), gecombineerd met de smaakaspecten van de *Vitis vinifera*. Voortbouwend op dit werk wordt in verschillende centra in met name Frankrijk, Duitsland, Zwitserland en Italië gewerkt aan nieuwe rassen, die rond 2020 beschikbaar zullen komen en opnieuw een niveau hoger zullen zijn, qua resistentie en wijnkwaliteit.

Verificatie van rassen

Wanneer een nieuw ras is ontwikkeld, begint er een uitgebreid proces van verificaties, op twee fronten.

- Ten eerste op het gebied van de rasbescherming (kwekersrechten). Hierbij wordt een nieuw ras door een onafhankelijke organisatie uitgebreid beoordeeld. Men plant het ras aan, en over meerdere jaren checkt men de eigenschappen, vooral met behulp van de internationale richtlijnen voor de kenmerken van rassen. Deze richtlijnen zijn ondergebracht bij de UPOV (*The International Union for the Protection of New Varieties of Plants*). Op basis hiervan kan het ras worden beschermd en de classificatie van het ras worden bepaald: bijvoorbeeld een classificatie als *Vitis vinifera*. Deze classificatie wordt gedocumenteerd in de internationale VIVC data-base (*Vitis International Variety Catalogue*).
- Ten tweede is er de toelating per land van een nieuw ras, gedocumenteerd door de OIV (*Organisation Internationale de la Vigne et du Vin*) die een lijst bijhoudt van toegelaten rassen per land (zoals voor België). Wanneer een land, zoals Nederland, in totaal minder dan 50.000 hectoliter opbrengst per jaar heeft, kan het kiezen om niet een eigen rassenlijst bij te houden. In dat geval wordt de totale OIV-lijst gebruikt om te bepalen welke rassen in dat land worden toegelaten.

Het gebruik van rassen voor de wijnbereiding

Het bovenstaande is geïmplementeerd in de zogenoemde EU verordening 1308 uit 2013, waarin de 479/2008, gemeenschappelijke ordening van de wijnmarkt is opgenomen, die aangeeft hoe de verschillende rassen gebruikt kunnen worden.

Rassen kunnen gebruikt worden voor wijnbereiding wanneer

- de rassen zijn vermeld op de landelijke lijst van toegelaten rassen, ofwel wanneer de rassen zijn vermeld op de OIV rassenlijst voor landen zonder eigen lijst van toegelaten rassen;
- de toegelaten rassen van het soort *Vitis vinifera* zijn, ofwel een kruising van *Vitis vinifera* met een ander soort van *Vitis*;
- er sprake is van een proefaanbouw (experiment) van nieuwe rassen (in het geval het ras nog niet op de lijst van toegelaten rassen staat).

Kwaliteitswijnen: BOB en BGA

Rassen kunnen in aanmerking komen voor zogenoemde BOB dan wel BGA kwaliteitswijnen. De aanduiding "BOB" staat voor "Beschermd Oorsprongs Benaming" en mag gebruikt worden voor wijnen gemaakt van druiven die geclassificeerd zijn als *Vitis vinifera*.

De aanduiding "BGA" staat voor "Beschermd Geografische Aanduiding" en mag gebruikt worden voor wijnen, gemaakt van druiven die geïdentificeerd zijn als *Vitis vinifera* of als *Vitis vinifera* gekruist met een ander ras van *Vitis*.

Dit betekent dat ook de ontwikkelde resistente rassen gebruikt kunnen worden voor het maken van kwaliteitswijn: BGA-wijnen, en degene die geïdentificeerd zijn als *Vitis vinifera* tevens als BOB-wijnen.

Stand van Zaken

Voor de meer recente nieuwe rassen is de status als volgt ("n" staat voor rood, "b" voor wit, "g" voor gris):

VIVC-geïdentificeerd als *Vitis vinifera* en op de OIV lijst en onderstreept degene op de Belgische Rassenlijst van juni 2015:

- Baron (n); Bronner (b); Cabernet Blanc (b); Cabernet Cortis (n); Cabernet Jura (n); Cabertin (n); Helios (b); Johanniter (b); Merzling (b); Monarch (n); Muscaris (b); Pinotin (n); Prior (n); Regent (n); Solaris (b); Souvignier Gris (g).

VIVC-geïdentificeerd als interspecifiek ras en op de OIV lijst:

- Muscat Bleu (n); Birstaler Muscat (b)

Voor de volgende rassen is de classificatie gaande - het wachten is op completering van de rasbeschermingsprocedure voordat de VIVC gegevens kunnen worden aangepast:

- Cabernet Cantor (n); Cabernet Noir (n); CAL 6-04 (b)

Cabernet Cantor en Cabernet Noir staan op de OIV lijst, en onderstreept degene op de Belgische Rassenlijst van juni 2015:

Deze rassen hebben bewezen dat het mogelijk is om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren (van bijvoorbeeld iedere 2 weken tot slechts 0 tot 3 keren per seizoen, hetgeen het laagst is voor de meest recente generatie van nieuwe rassen).

Aanplant heeft vooral plaatsgevonden in het meer noordelijke deel van Europa (zoals in Denemarken, Zweden, Nederland, België, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Zuid Tirol, Noord-Italië (in Veneto, Trentino, Piemonte, enz.). Deze rassen zijn in ongeveer 30 landen aangeplant.

In Frankrijk is men actief bezig om met proefaanbouw (*project VATE-Marsillarques* en *Domaine de Cazes*) ervaring op te doen, en men werkt aan de toevoeging van deze rassen aan de lijst van toegelaten rassen in Frankrijk. Een voorbeeld is ook de wijngaard *La Colombette* in Beziers, zie bijvoorbeeld <http://www.lacolombette.fr/colombette-7-62-Our-particularities-Resistant-grape-varieties.html>.

Wijnkwaliteit

De grote vraag is natuurlijk hoe is het is gesteld met de kwaliteit van de wijn, gemaakt van de beschreven druiven. Dat men van deze rassen kwaliteitswijn kan maken is bevestigd door de volgende activiteiten:

- **Internationale keuringen**, zoals Berlijn, AWC Wenen (in 2013, 12299 wijnen), Mundis Vini (met 6000 wijnen); er zijn meerdere medailles gehaald door van deze recente generatie van nieuwe rassen gemaakte wijnen, temidden van wijnen gemaakt van standaard-rassen.
- **De Nederlandse Wijnkeuring** toont aan dat wijnen van de recente generatie van nieuwe rassen steeds betere beoordelingen krijgen van de professionele panels van keurders. In 2013 heeft 73% van de 157 wijnen 75 of meer punten (OIV schaal) gekregen, waarbij 32 wijnen van de recente generatie van resistente rassen een medaille hebben behaald. Dit percentage is van jaar tot jaar omhoog gegaan. In 2012 was het 62%.
- **In Frankrijk** heeft men gedurende 12 proeverijen (met 190 proevers) voor 57 wijnen van 32 van deze rassen de wijnkwaliteit vergeleken met standaard (referentie) rassen zoals Chardonnay, Merlot en Pinot Noir. Het resultaat was dat we kunnen spreken van een vergelijkbare kwaliteit (zie ook het boek “*Les cepages résistants*” met de details per ras). Dit werd georganiseerd door het ICV (het *Institut Coopératif du Vin*). In dit zelfde onderzoek werden mogelijke 'foxy' tonen gecheckt, en werden geen relevante verschillen gevonden tussen nieuwe en referentie-rassen.
- **Duitse proefresultaten** hebben aangetoond dat de recente generatie van nieuwe rassen een wijnkwaliteit kan leveren die overeenkomt met standaard-rassen als Pinot Noir en Cabernet Sauvignon.
 - o In 2003 waren er de vergelijkingen met Cabernet Sauvignon en Spätburgunder (de Duitse Pinot Noir), die een equivalente wijnkwaliteit lieten zien.
 - o Ander voorbeeld is de ECOVI-Baden Prämierung 2014 met goede resultaten voor Johanniter, Cabernet Cortis, Muscaris, Regent en Cabernet Blanc.

Conclusie

Er is sinds de negentiende eeuw een lange weg bewandeld, die geleid heeft tot de recente generaties resistente rassen, waarmee men goede, smaakvolle kwaliteitswijnen kan maken. De verwachte ontwikkelingen met nieuwe rassen rond 2020, kunnen deze trend, en daarmee de beschreven ingeslagen weg, zeer wel verder bevestigen.

Bronvermelding

Voor dit artikel werden de volgende bronnen gebruikt:

- Het rapport *De Ontwikkeling van Druivenrassen* van 20 december 2014 (subtitel: Voor een meer duurzame wijnbouw, kenmerken van de ontwikkeling; historie, status en toekomst), van Ir. Stan Beurskens MSC, Ing. Simon Crone en Prof. Dr. Ghislain Houben.
- Het boek “**Les cepages résistants**”, een uitgave van het ICV in Frankrijk (2013)
- Het artikel “**Les cepages résistants aux maladies: panorama européen**”, van Jacques Rousseau e.a. (2012)
- Het artikel “**Informationen zu den Pilzwiderstandsfähigen Rebenneuzüchtungen für den interessierten Weinfreund**“, Staatliches Weinbauinstitut in Freiburg (Dld) van Dr. Volker Jörger (2002 tot 2009)
- Het artikel “**Leistungsmerkmale von Pilzwiderstandsfähigen Rebsorten**“, Dr. Volker Jörger, M. Boos, B. Ludewig, Staatliches Weinbauinstitut Freiburg, July 2004, **EU Verordening 1308/2013**, Integrale GMO verordening waarin opgenomen de basisverordening wijn, en Uitvoeringsverordening NR 607/2009 .
- **2003/838 Verslag van de EU Commissie over gebruik van inter-specifieke wijnstokrassen**, intussen achterhaald door de EU wijn verordeningen (2009) en de recente generatie van nieuwe rassen (resistent).